

Jacht en natuurbescherming*

J. A. Eygenraam

Rijksinstituut voor Natuurbeheer, vestiging Arnhem

Bij wijze van inleiding tot dit artikel zou ik enige aandacht willen wijden aan de betekenis van het woord "bescherming". De uiterlijke identiteit in samenstellingen als Dierenbescherming, Vogelbescherming en Natuurbescherming suggereert, dat de betekenis ook dezelfde is, een misvatting die nog altijd niet is uitgeroeid. Bij dierenbescherming gaat het om het beschermen van individuen, meestal huisdieren, onverschillig van welke soort. In dit geval zouden de Frans- en Engelssprekende volken het woord "protection" gebruiken. De vertaling van het woord vogelbescherming luidde tot voor een jaar of tien ook nog "Protection des Oiseaux", resp. "Bird Protection". In die tijd konden vogelbeschermers en jagers moeilijk met elkaar praten, laat staan samenwerken. De standpunten liepen te ver uiteen. Maar geleidelijk is er een grote mate van wederzijds begrip ontstaan mede dank zij de resultaten van ook door de jagers gefinancierd wetenschappelijk onderzoek. Sinds de vogelbeschermers zich gingen realiseren, dat zij niet zo zeer het behoud van individuele vogels voorstonden als wel de instandhouding van de soorten, ontstond er een toenadering tussen hen en de jagers. Deze laatste beogen immers hetzelfde. Zij willen wel een zekere tol heffen, maar niet het bestand aantasten. Het is te vergelijken met het kapitaal en de rente. Dit gewijzigde inzicht is tot uitdrukking gebracht in een naamsverandering van verschillende grote internationale instanties, die de bescherming van vogels of van de natuur ten doel hebben. Het oorspronkelijk zich noemende "International Committee for the Protection of Birds" heet nu al jaren "International Committee for Bird Preservation". Evenzo is in "International Union for the Conservation of Nature" het woord protection, dat er aanvankelijk stond vervangen. Het accent is verlegd van de individu naar de soort en dit houdt in dat een zekere exploitatie niet a priori wordt uitgesloten. Onze taal is op dit punt misschien wat minder rijk dan de Romaanse en Angelsaksische talen, maar het woord "behoud"

geeft de nuancering toch vrij duidelijk weer. De genoemde naamswijzigingen zijn natuurlijk niet te beschouwen als een concessie aan de jagers, maar zijn veeleer een gevolg van de ontwikkeling van ons denken. Het wetenschappelijk onderzoek heeft ons tot het inzicht gebracht, dat bescherming van onze wilde fauna slechts mogelijk is, indien wij de door hen bewoonde biotopen in stand houden en adequaat beheren. In gevallen waar overbejaging in het spel is, dient de jachtdruk te worden vermindert. Maar indien natuurlijke vijanden ontbreken of in onvoldoende mate aanwezig zijn, is een zekere vorm van exploitatie niet alleen noodzakelijk ter bescherming van het door hen gebruikte levensgebied, maar ook gunstig voor de welstand van de diersoorten zelf.

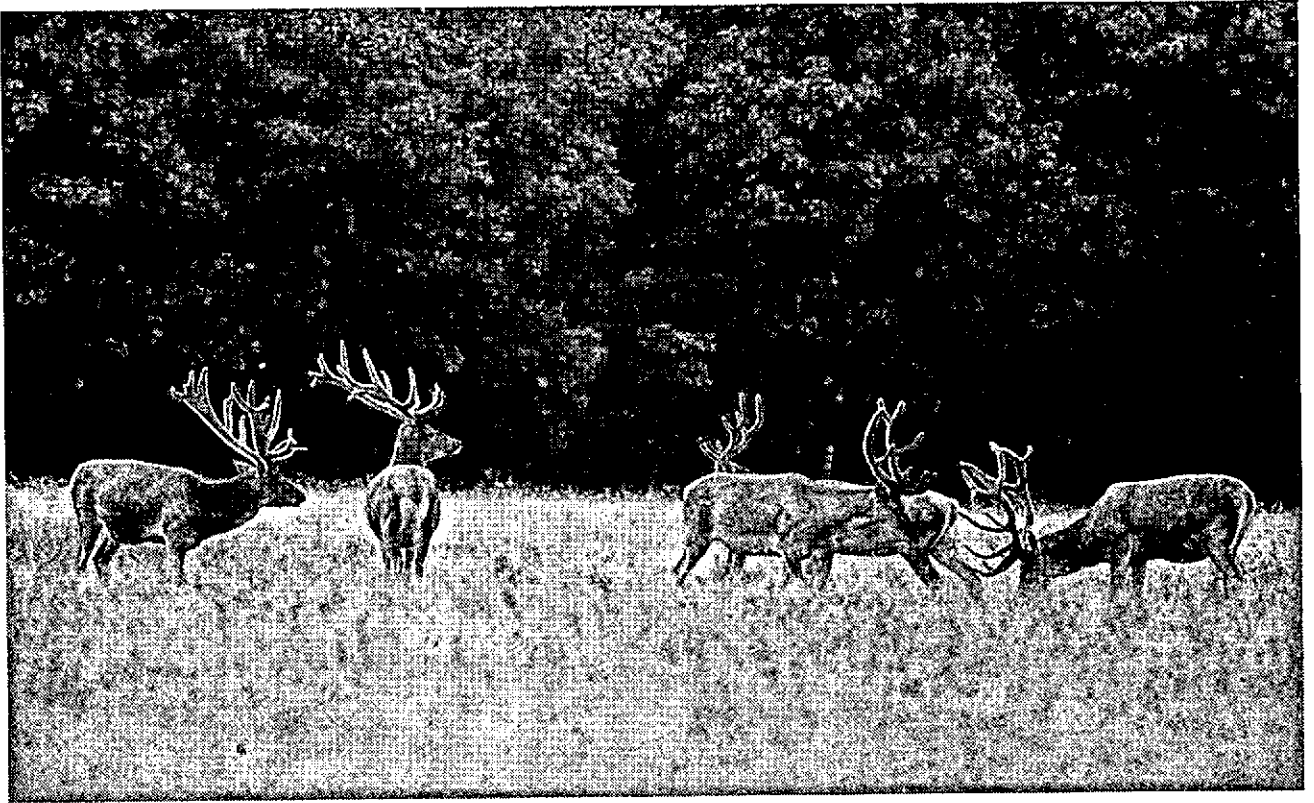
Een nalatenschap

In een voordracht voor de Utrechtse Universiteit zette ik uiteen, dat vele bos- en heidecomplexen, die wij thans als natuurmonument en of wildreservaten beheren, erfenissen zijn ons nagelaten door jagers op grofwild (Eygenraam in: Het Verstoorde Evenwicht). In de nagelaten geschriften van Josina J. Hacke-Oudemans wordt het verband tussen de jacht in vroeger tijden en ons tegenwoordige natuurbesit uitvoerig beschreven en in zijn inleiding zegt Th. C. Oudemans: "Het mag als bekend worden verondersteld dat het voortbestaan van de meeste bossen en wel speciaal de Veluwe bossen te danken is aan de jacht" (J. J. Hacke-Oudemans: Bijdragen tot de geschiedenis van de Veluwe en andere onderwerpen, Nijkerk, 1969).

Met deze constateringen is de betekenis van de jacht voor de natuurbescherming echter niet uitgeput. Ook in het recente verleden hebben vele jagers zich ingespannen om bossen en woeste gronden in bezit te verwerven ten einde woongebieden te verkrijgen voor het wild, dat zij bejaagden. En nog in onze tijd getroosten jachtliefhebbers zich grote financiële offers om de wildstand op peil te houden en te beschutten tegen stroperij. Zonder de inzet van het jachtpersoneel dat veelal in particuliere dienst is, zou het niet mogelijk zijn geweest een zo grote en gevarieerde wildstand in ons dichtbevolkte land te handhaven.

* Verschijnt tevens als Bericht nr. 12 van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer.

Foto's: Rijksinstituut voor Natuurbeheer.

Deze herten met hun bijna voltooide bastgeweien trekken zich langzaam in de dekking terug nadat de zon is opgegaan.

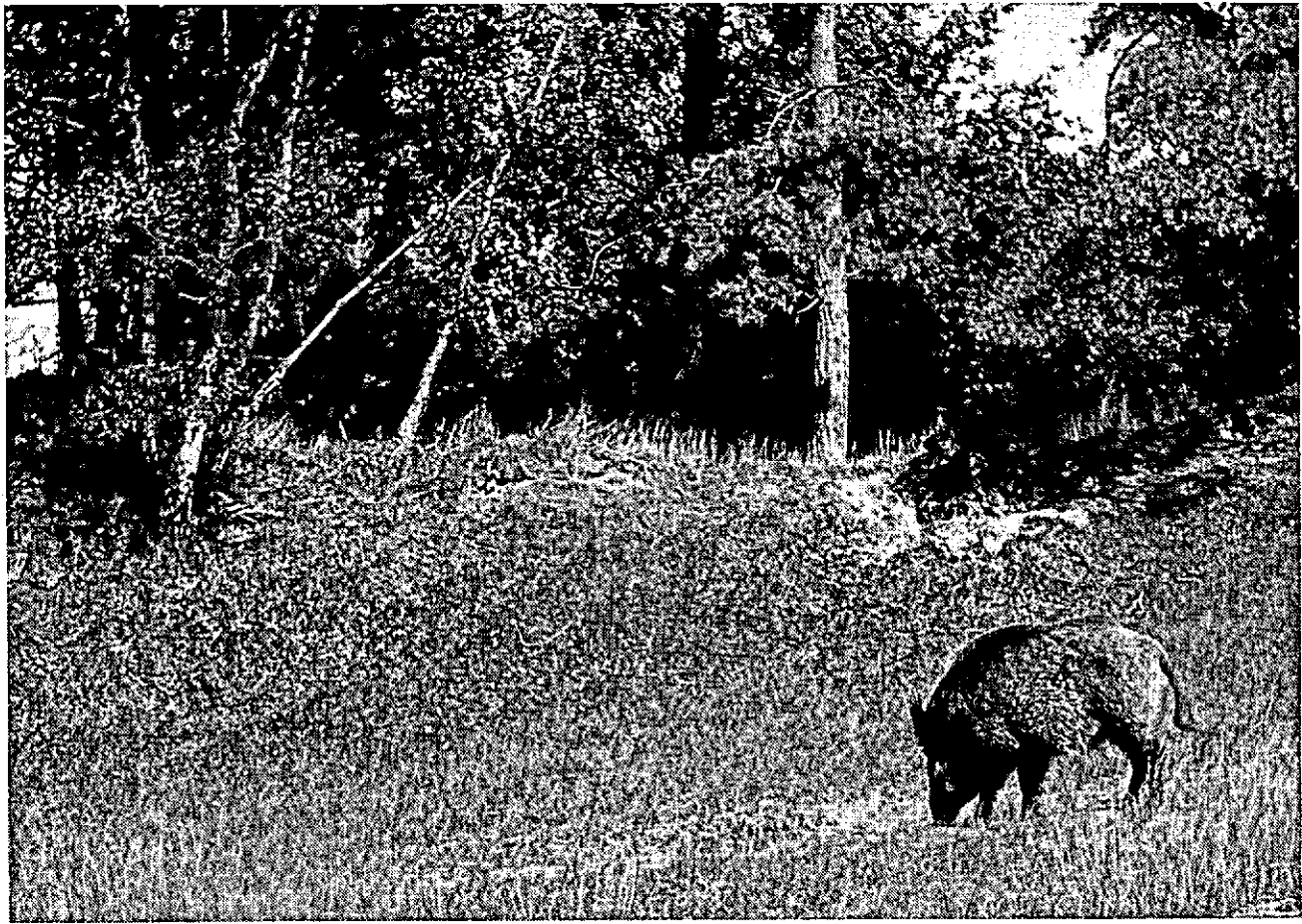
Nieuwe aanleg

Maar het is niet alleen op het terrein van de directe wildbescherming, dat de jagers activiteit hebben ontplooid, ook als bosbouwer zijn zij bezig geweest en nog bezig. Tal van grovedennenbossen op marginale en submarginale gronden zijn aangelegd als dekking voor het wild. Ik denk hierbij aan de landgoederen "Het Planken Wambuis", en "Rozendaal", voorts aan "De Hoge Veluwe" en de Imbosch. Dit zijn ten dele nu al weer ouder wordende bossen, waar in de loop der jaren ook verschillende roofvogels een onderdak hebben gevonden.

Verder mag worden gememoreerd, dat het jagers zijn geweest, die toen bekend werd, dat de korhoenderstand kon worden bevorderd door een gericht beheer van onze heidevelden, het eerst de suggestie voor het systematisch branden van de heide in praktijk hebben gebracht.

De eendenkooien

Dat de eendenkooien een belangrijk element zijn voor de natuurbescherming wordt thans algemeen erkend. De bossen die er een wezenlijk bestanddeel van vormen, omdat zij de plas de nodige beschutting bieden, vertegenwoordigen een type, dat steeds zeldzamer wordt. De weelderige kruidenflora daarin telt soorten die elders weinig meer worden aangetroffen. Niet alleen zijn de kooibossen markante noten in het overwegend vlakke landschap maar zij verschaffen tevens broedplaats en verblijf aan torenvalken, ransuilen en allerlei soorten zangvogels. Het afpalingsrecht dat bij dit oude jachtbedrijf behoort heeft een totale oppervlakte van 33.772 ha en daarop is geen andere vorm van jacht toegestaan. Het effect op de omgeving is des te groter, omdat het geen aaneengesloten gebied beslaat, maar verspreid ligt over meer dan honderd delen.

Na een langdurige periode van hoge zeldzaamheid komen wilde zwijnen weer op verschillende plaatsen in onze bossen voor.

De baltsplaatsen van de koroenders die nog altijd onze heidevelden bevolken, liggen niet zelden op grasland.

Tijdens de bronst worden de jonge reekalfjes enkele uren of dagen alleen gelaten.

Aantalsregulatie

De Nederlandse bossen zijn te beschouwen als onvolkomen levensgemeenschappen: de grote roofdieren die het grofwild in toom zouden moeten houden zijn reeds eeuwen geleden uitgeroeid. Daardoor zijn, ook in recente tijd, de aantallen edelherten herhaaldelijk te groot geworden. Vooral de agrariërs ondervonden hiervan veel overlast en na het uitrasteren van de landbouwgronden dreigden de bossen het kind van de rekening te worden en tevens het roodwild zelf. De jaarlijkse aanwas beloopt bij een geslachtsverhouding van 1 : 1 meer dan 30% van de populatie en bij toenemende dichtheid pleegt de mortaliteit niet sprongsgewijs toe te nemen, zoals bij andere diersoorten soms wel het geval is. In eerste instantie neemt de schade met name aan jonge opstanden onevenredig toe, onmiddellijk gevolgd door een achteruitgang in de lichamelijke conditie van het betrokken wild. Door een jaarlijks afschot, dat ongeveer op hetzelfde niveau ligt als de aanwas, kan de beschadiging worden ingeperkt en tegelijk een welvende roodwildstand worden verkregen. Bij reeën doet zich het verschijnsel voor, dat bij stijgende aantallen de territoria noodzakelijker-

wijs kleiner worden en scherper worden verdedigd tegen soortgenoten. Ook dit resulteert weer in ernstiger aantasting van jonge houtopstanden en in verzwakking van de dieren zelf. Om de balans in evenwicht te houden is een flink jaarlijks afschot nodig. Het past evenmin in een goed natuurbeheer de schadelijke wildsoorten als vos, kraai en ekster zich ongebreideld te laten vermeerderen. Op plaatsen, waar zij andere door ons gewaardeerde diersoorten te sterk prederen, dienen hun aantallen wat te worden teruggebracht. Ook deze taak kan en wil de jager voor zijn rekening nemen.

Voor de jacht omwille van de jacht is in onze bossen en natuurgebieden geen plaats meer, maar als sluitstuk van de natuurbescherming kan zij node worden gemist.

Literatuur

- Hacke-Oudemans, J. J.: Bijdragen tot de geschiedenis van de Veluwe en andere onderwerpen, Nijkerk Callenbach, 1969.
Kamer, J. C. v. d.: Het verstoorde evenwicht. Utrecht, Oosthoek, 1970.